

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 19.3.2007
COM(2007) 120 окончателен

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

относно прилагането на Директива 91/676/ЕИО на Съвета за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници за периода 2000—2003 г.

{SEC(2007)339}

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Директива 91/676/ЕИО на Съвета (наричана по-долу директивата за нитратите) за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници е приета на 12 декември 1991 година.

Член 10 от директивата за нитратите изисква държавите-членки да представят на Комисията доклад на всеки четири години след нотифицирането на директивата. Този доклад трябва да съдържа информацията относно кодексите за добра селскостопанска практика, определените за уязвими на нитрати зони (NVZ), резултатите от мониторинга на водите и резюме на съответните аспекти на програмите за действие, изготвени във връзка с уязвимите на нитрати зони.

Целта на настоящия доклад е да се информират Европейският парламент и Съветът за състоянието на изпълнението на директивата за нитратите, в съответствие с член 11 от нея. Докладът се основава на информацията, предадена от държавите-членки на ЕС-15 през периода 2004—2006 г. (3-та процедура на отчитане 2000—2003 г.), и се придружава от обобщени карти на натоварването от азот от селскостопански източници, от данни за качеството на водите и от определените за уязвими на нитрати зони. Следователно докладът основно се отнася до ЕС-15, но, с оглед да се представи една по-широка картина, включва също и общо описание на стъпките за прилагането на директивата в разширения Европейски съюз.

2. РАЗВИТИЕ НА НАТОВАРВАНИЯТА ОТ СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ОТ ПОСЛЕДНИЯ ПЕРИОД НА ОТЧИТАНЕ НАСАМ

В селското стопанство тенденцията към по-голяма интензификация и по-висока производителност през повечето от изминалите петдесет години е съпътствана от значително нарастване на употребата както на неорганичен азот (N), така и на фосфатни торове. От средата на осемдесетте години насам, обаче, се отчита едно прогресивно намаляване на употребата на торове и тази тенденция продължи през периода 2000—2003 г.

На ниво ЕС-15 намаляването, регистрирано през периода 2000—2003 г., в сравнение с предходния период 1996—1999 г., бе съответно 6% за азота и 15% за фосфатните торове, с тенденции към намаляване, продължаващи също и през 2004 г. и 2005 г.

Числеността на животните също се увеличи през последните петдесет години, което допринесе за по-голям азотен товар чрез животинския тор. Промените в селскостопанската политика, особено през 1984 г. и 1992 г., допринасят оттогава насам за стабилизирането или намаляването на числеността на говедата, овцете и козите, но числеността на свинете и домашните птици продължава да нараства. Сравнението между периодите 2000—2003 г. и 1996—1999 г. показва продължаващ спад на числеността на говедата и овцете, както и на числеността на домашните птици, но стабилност на числеността на свинете, с очакван общ спад от 5% на азотното натоварване от животинския тор.

Продължава тенденцията към концентрация, като числеността на животните в частни ферми нараства – над 50% от млекодайните стада на ЕС понастоящем се отглеждат във ферми с повече от 50 крави, докато голямото мнозинство на свинеядните стада е във ферми с повече от 100 свине.

В глобален план азотното „натоварване“ на земеделските земи на ЕС-15 от животновъдството (главно крави, свине, домашни птици и овце) се оценява на приблизително 7,6 милиона тона, разпръснати годишно върху земеделските земи. Следователно общото „натоварване“ от дифузни източници на азот, когато се прибавят допълнителните 8,9 милиона тона азот от минерални торове, е около 16,5 милиона тона през 2003 г., сравнено с почти 18 милиона тона през 1999 г. и 17,4 милиона тона през 1995 г.

Разпределените по региони приблизителни оценки на нивата на разпръскване на азот от животински тор (карта 1) показват количества, надвишаващи 170 кг/ха в Белгия (Фландрия) и Нидерландия, но и на местно ниво, в Италия, Франция (Бретан), Испания и Португалия. Нива на разпръскване на азот от животински тор на регионално ниво между 120 и 170 кг/ха са установени също така в Дания, Обединеното кралство (Англия), няколко графства в Ирландия и в южна Германия. Всички гореспоменати области имат и най-високите нива на разпръскване на фосфор от животински торове (над 90 кг фосфат на хектар годишно за най-интензивните области, карта 2) и общи нива на разпръскване на азот и фосфор (животински тор плюс химически торове) със стойности, надвишаващи съответно 240 кг азот и 90 кг фосфор на хектар за година (карти 3 и 4).

Индикатор на азотните натоварвания от селскостопански източници е „брутният хранителен баланс“, който представлява разликата между количествата на добавения азот (от минерални торове, животински тор, атмосферни отлагания, азотните фиксации от бобови растения и други по-маловажни източници) и количествата на отдадения азот (поемане от посеви, пасищни и фуражни култури) на хектар използвана земеделска земя. Според изчисленията на Европейската агенция за околната среда брутният хранителен баланс на ниво ЕС-15 през 2000 г. е бил 55 кг/ха – спад от 16% в сравнение с 1990 г., с диапазон от 37 кг/ха (Италия) до 226 кг/ха (Нидерландия). Излишъкът в брутния хранителен баланс намалява във всички държави-членки, с изключение на Ирландия и Испания (ЕАОС, 2005 а).

Сравнително малките излишъци в азотния брутен баланс на национално ниво водят до подценяване на излишъците в определени райони. Една приблизителна оценка на брутния азотен (N) баланс, изчислена на регионално ниво от базата от данни CAPRI¹ по отношение на 2001 г. (http://www.agp.uni-bonn.de/agpo/rsrch/dynaspat/dynaspat_e.htm), показва хетерогенността между

¹ CAPRI (Регионално въздействие на Общата селскостопанска политика) е модел на селскостопанския сектор, покриващ както целия ЕС-27 и Норвегия на регионално ниво (250 региона), така и глобалните селскостопански пазари. Той позволява да се анализира въздействието на различните елементи на Общата селскостопанска политика, на политиките за околната среда или търговските политики по отношение на селското стопанство на ЕС на регионално ниво. В областта на околната среда той позволява да се направи предварителна оценка на индикатори като емисии на газове и баланси на N, P, K на регионално ниво.

регионите на ЕС, с излишък, вариращ от 0 до 300 кг N/ха, като максимумът е достигнат в области с висока гъстота на животновъдството, но също и в региони с интензивно отглеждане на плодове и зеленчуци или житни култури и царевица с небалансирано торене (карта 5).

Най-високите национални излишъци от азот се намират в региони на Нидерландия и Белгия (> 150 или 200 кг N/ха). Същите нива на излишъци обаче могат да се открият в Бретан (Франция) и във Вехта Клопенбург (Долна Саксония, Германия). Излишъци от порядъка на 100-150 кг N/ха също се срещат в държави-членки със сравнително нисък национален излишък като Испания (Каталония), Италия (Ломбардия), Обединеното кралство (Северна Ирландия, Уелс и Западна Англия).

По-голямата гъстота на животните, която води до увеличаване на задържането на добитъка в обори, съхранението и разпръскването на животински тор, има за резултат повече отделен амоняк и атмосферното му отлагане върху съседните почви и води, със стойности до 50-60 кг азот на хектар за година, регистрирани в такива райони (фигура 1).

Селското стопанство носи значителна отговорност за наличието на азот във водната среда. Според неотдавнашни изследвания (ЕАОС, 2005b; СИЦ, 2006), които актуализират информацията за участието на различните сектори в замърсяването на водите, на него обикновено се дължи 50-80% от общото замърсяване (карта 6).

Значението в тази връзка на изхвърлянето на азот от селското стопанство в естествената природна среда се потвърждава от данните, представени от няколко държави-членки (Белгия, Германия, Дания, Финландия, Франция, Люксембург, Нидерландия и Обединеното кралство) в техните доклади относно прилагането на директивата за нитратите. Селското стопанство е отговорно за около 62% от замърсяването с азот на повърхностните води (от минимум от 18% в Португалия до максимум от 97% в Дания). По-високи проценти се установяват за държави-членки, които са създали ефективни системи за пречистване на градски и промишлени отпадъчни води, като по такъв начин рязко са намалили замърсяването с азот от такива източници.

Делът на селското стопанство в замърсяването с азот и фосфор на водите също се потвърждава от доклади по Рамковата директива за водите. (<http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/home>). През 2005 г. няколко държави-членки идентифицираха еутрофикацията и свързаните с нея замърсявания от селскостопански източници като една от най-големите заплахи за постигането на добро състояние на водите.

3. ПРЕГЛЕД НА ПЪЛНОТАТА НА ДОКЛАДИТЕ, ПРЕДСТАВЕНИ ОТ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ

Всички държави-членки представиха официален доклад на Европейската комисия през 2004-2005 г. Липсващите допълнителни данни, по-специално във връзка с качеството на водите, уязвимите на нитрати зони и селското стопанство, бяха предоставени през 2006 г.

Повечето държави-членки са следвали основните принципи на насоките за отчитане, изготвени от Комисията през 2000 г., но като се има предвид различната степен на детайлност и формат на данните, беше необходима допълнителна работа, за да се включат данните за качеството на водите и определянето на уязвимите на нитрати зони на ниво ЕС-15. Обединеното кралство, което не беше докладвало през предходния период на отчитане 1996—1999 г., предостави информация и за двата периода на отчитане.

Докладите, представени от държавите-членки, дават информация основно по точките, изброени в приложение V на директивата за нитратите. Има подобрение в степента на детайлност и изчерпателност на информацията в сравнение с предходния период на отчитане. Все пак остават пропуски в информацията по отношение на качеството на водите, по-специално във връзка с еутрофикацията на сладките и крайбрежните води, прогнозирането на развитието на качеството на водите на основата на данните от селското стопанство, като например използването на азот в уязвими на нитрати зони и оценка на ефективността на програмите за действие.

4. КАЧЕСТВО НА ВОДИТЕ, СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ

Мрежа за мониторинг

Мрежите от станции за вземане на проби трябва да обхванат подземните води (дори ако не се използват за питейна вода), реките, езерата и язовирите, крайбрежните и морските води, както се изисква от член 6 на директивата за нитратите.

Държавите-членки са изградили мрежи за мониторинг, които дават добра обща представа за състоянието и тенденциите на водите. Техният обхват и качество са се подобрили от втория период на отчитане насам както за подземните, така и за повърхностните води. Общо около 20 000 мониторингови станции за подземни води бяха в експлоатация през 2000—2003 г. в сравнение с 16 000 през 1996—1999 г. Броят на общите станции за вземане на проби между двата отчетни периода е около 11 100, което позволява резултатите да се използват за оценка на тенденциите.

Гъстотата на вземане на проби от подземните води бе средно 12,5 точки за вземане на проби на 1000 км² в ЕС-15. Най-високата гъстота бе в Белгия-Валония (50 точки за вземане на проби на 1000 км²) и в Нидерландия и Австрия (25-30 точки за вземане на проби на 1000 км²). Относително ниската плътност на вземане на проби във Финландия и Швеция (съответно 0,19 и 0,33 точки за вземане на проби на 1000 км²) се дължи на високия процент природни райони там. Някои държави-членки (Дания, Нидерландия) предадоха данни за мониторинг на подземните води за различни дълбочини на мониторинг. Нидерландия обаче предостави обобщени данни (14 обобщени стойности, отнасящи се до 358 мониторингови станции) за дълбочина 0-5 метра. Гърция не предаде с доклада данни за качеството на подземните води, но по-късно предостави данни от мониторинг, извършен през 2003 г. Белгия (Фландрия) намали мониторинговите станции за подземни води от 392 на 97 през 2003 г.

Някои държави-членки, които приеха подход на цялостна национална програма за действие, като Германия и Финландия, изградиха специфична мрежа за оценяване на състоянието и тенденциите на качеството на водите в области с преобладаващи интензивни селскостопански дейности, освен общата държавна мрежа за мониторинг на подземните води.

Общо около 22 000 мониторингови станции за повърхностни води бяха изградени през 2000—2003 г. в сравнение с 14 000 през 1996—1999 г.; 12 000 общи станции за вземане на проби между двата периода на отчитане дадоха възможност за оценка на тенденциите. Гъстотата на вземане на проби варира (от минимум от 0,8 мониторингови станции на 1000 км² (Гърция) до 59 (Белгия-Фландрия) и 33 (Обединеното кралство, Англия) мониторингови станции на 1000 км².

Държавите-членки (с изключение на Испания, Гърция и Ирландия) предоставиха данни по отношение на честотата на техните мониторингови програми. Честотата на мониторинг варира от 12 до 24-26 пъти годишно за повърхностните води и от 1 до 6 пъти годишно за подземните води.

Държавите-членки докладваха гео-обоснованите данни във формат, съвместим с Географската информационна система (GIS)² на ЕК и използвайки хармонизирани кодове и класификации, разработени в насоките за отчитане, изготвени от Комисията през 2000 г.³. Следователно могат да се изготвят обобщени карти за качеството на водите по отношение на нитратите на ниво ЕС.

Информацията за еутрофикацията е подобрена в сравнение с предходния период на отчитане, но не всички държави-членки докладваха по критериите, използвани за оценка на еутрофикацията, и само някои предоставиха резултатите от оценката на отделни водни басейни, реки или езера (Австрия с ограничение до езера и река Дунав, Белгия, Дания, Гърция, Финландия, Ирландия, Люксембург и Португалия) и крайбрежни и морски води (Ирландия, Дания, Нидерландия и Финландия). Някои държави-членки докладваха по някои от следните параметри на еутрофикацията: общ азот, общ фосфор, ортофосфати, хлорофил а.

Резултати от изследването на качеството на водите

Подземни води

През периода 2000—2003 г. 17% от мониторинговите станции на ЕС (средни стойности) имаха концентрации на нитрати над 50 мг NO₃/л, 7% бяха в диапазона 40 до 50 мг NO₃/л и 15% бяха в диапазона 25-40 мг NO₃/л. Около

² Контекстуално до предаването на доклада или по-късно, през 2005 и 2006 г.

³ ЕИО, Генерална дирекция „Околна среда“, 2000 г. Директива за нитратите (91/676/ЕИО); Състояние и тенденции на водната среда и селскостопанските практики. Ръководство за изготвяне на доклад от държавите-членки

61% от станциите за подземни води имаха концентрация под 25 мг NO₃/л⁴ (карти 7 и 8).

В отделни държави-членки бяха установени големи различия в зависимост от дълбочината на мониторинговите станции и типа на мониторинга. Белгия (Фландрия), Нидерландия (0-5 м⁵, обобщени данни), Португалия, Испания и Люксембург докладват най-високия процент на обекти за вземане на проби от подземни води, надхвърлящи 50 мг NO₃/л (от 60% до 20% от мониторинговите станции). Германия и Финландия също докладват висок процент на обекти, надхвърлящи концентрация на нитрати от 50 мг NO₃/л в техните мрежи за мониторинг на селскостопански обекти. Праговата стойност от 40 мг NO₃/л е надхвърлена във Франция и Обединеното кралство (Англия) в повече от 20% от точките за вземане на проби (фигура 2).

Сравнението с данните от предходния период на отчитане показва, че на ниво ЕС 15 преобладават устойчиви и низходящи тенденции (64% от мониторинговите станции, от които 30% с тенденции към намаляване). 36% от мониторинговите станции обаче все още показват тенденции към повишаване (карта 9 и фигура 3).

Държавите-членки с тенденции към повишаване в повече от 30% от мониторинговите станции са Белгия (Валония), Франция, Испания, Португалия, Германия, Ирландия, Обединеното кралство, Нидерландия (дълбочина 0-5 м) и Люксембург. По принцип обаче, с изключение на Испания, Франция, Обединеното кралство и Белгия, процентът на станциите с повишаващи се концентрации на нитрати се балансира от сходен или дори по-висок процент с подобряващо се качество. Плитките подземни води в Дания и Нидерландия показват по-ясно изразено подобрене в сравнение с дълбоките подземни води. Като цяло, Дания, Австрия и Швеция регистрират тенденции към стабилност или намаляване. Тенденциите за Гърция, Италия и Белгия (Фландрия) не могат да се определят поради модифициране на мрежата за мониторинг и/или липса на данни (фигура 3).

Повърхностни води

Средни концентрации на нитрати (средногодишно) под 10 мг NO₃/л бяха наблюдавани в 53% от мониторинговите станции, а равни или по-ниски от 2 мг NO₃/л – в 19% от мониторинговите станции, особено в планинските области. В 2,5% от мониторинговите станции концентрацията на нитрати превишаваше 50 мг NO₃/л, а в 4% бяха регистрирани стойности в диапазона 40 до 50 мг NO₃/л⁶. Държавите членки с най-високия процент на точки на вземане на проби,

⁴ Териториалното разпределение на станциите за мониторинг е по-равномерно през третия в сравнение с втория период на отчитане, с по-добър баланс между замърсени и неза замърсени области.

⁵ Отразяващо концентрацията на първия метър от подземните води или води, напускащи кореновата зона

⁶ Следва да се отбележи, че е необходимо едно по-балансирано разпределение на станциите за вземане на проби, за да се представи цялостната картина в ЕС 15. Например станциите за мониторинг на повърхностни води в Обединеното кралство (Англия), които представляват почти 30% от общия брой на станциите за мониторинг в ЕС 15, с относително висок процент на стойности в трите класа над 25 мг/л, могат да повлияят на разпределението на честотата в ЕС 15.

показващи концентрация на нитрати над 50 мг NO₃/л, бяха Обединеното кралство, Франция и Нидерландия (съответно 4,5%, 2% и 1,2%). Стойности над 40 мг NO₃/л нитрати бяха регистрирани в 11% и 7% от мониторинговите станции съответно в Обединеното кралство и Франция. Високи стойности, над 25 и дори 40 мг NO₃/л бяха наблюдавани в селскостопанските равнини на Дания, Нидерландия, Белгия (Фландрия) и северозападна Франция. В Люксембург, Белгия (Валония), Ирландия (югозападна), отделни области на Испания (североизточна, южна), Италия (североизточна) и Австрия (североизточна, във водосбора на Морава-Дийе) значителен дял от стойностите бяха между 10 и 25 мг NO₃/л, което вече означава доста големи притоци на нитрати в езерата и моретата и значителни последици от потенциална еутрофикация (карти 10, 11, 12 и фигура 4).

Сравнението с изследванията от 1996—1999 г. показва, че концентрацията на нитрати намалява или е стабилна в голяма част от повърхностните води (съответно 55% и 31% от мониторинговите станции). Това може да потвърди общата тенденция на намаляване, наблюдавана в предходния период на отчитане, но ще са необходими допълнителни данни, за да се оцени влиянието на климатичните условия и подобряването на пречистването на отпадъчните води в този процес на развитие. В 14% от мониторинговите станции концентрацията се повишава (главно в Люксембург, Франция, Обединеното кралство, Португалия и Белгия). Намалявания или устойчиви концентрации на нитрати в повърхностните води бяха докладвани като обобщени тенденции (повече от 90% от обектите за мониторинг) в Дания (пресни води), Австрия, Ирландия, Швеция, Германия и Нидерландия (пресни води). Разпространението на станции за вземане на проби с тенденции към повишаване е особено широко в северозападна и южна Франция, южна Англия, източна Испания и северна Португалия (карта 13 и фигура 5).

Обсъждането и оценката на трофичното състояние на водите е значително затруднено от различните методи и критерии, използвани от държавите-членки за оценка на еутрофикацията. Ето защо не са изготвени карти на еутрофикацията в повърхностните води на ЕС 15. Сателитната снимка на концентрацията на хлорофил в моретата на ЕС (карта 14) очертава областта с интензивно развитие на фитопланктон. Очаква се с прилагането на Рамковата директива за водите да се преодолее тази трудност чрез хармонизиране на критериите за определяне на еутрофикацията чрез оценка на екологичното състояние и вътрешнокалибрационната процедура (<http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives.html>). Освен това понастоящем се разработва ръководство в тази връзка (http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/themat ic_documents/13_eutrophication).

5. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА УЯЗВИМИТЕ НА НИТРАТИ ЗОНИ

От държавите-членки се изисква да преразглеждат, и ако е необходимо – да ревизират, уязвимите на нитрати зони най-малко на всеки четири години на основата на резултатите от мониторинга на водите съгласно член 6 на Директивата за нитратите. Първите зони трябваше да са определят до декември 1993 г. с последващи ревизии на всеки четири години.

През периода 2000—2003 г. се постигна по-значителен напредък в определянето на уязвимите на нитрати зони. Седем от петнадесетте държави-членки се възползваха от възможността в директивата за нитратите да не идентифицират специфични уязвими на нитрати зони, а да изготвят и прилагат програма за действие за цялата територия. Освен Австрия, Дания, Финландия, Германия, Люксембург и Нидерландия, Ирландия въведе подход за цялата територия през март 2003 г.

Други държави-членки увеличиха, в някои случаи съществено, уязвимите на нитрати зони от 1999 г. насам: Обединеното кралство (от 2,4% на 32,8% от територията), Испания (от 5% на 11%), Италия (от 2% на 6%), Швеция (от 9% на 15%), Белгия (от 5,8% на 24%). Не винаги беше представяна мотивация за увеличението на определените зони. В мнозинството от случаите това беше основано на замърсяването с нитрати на подземните води (*т.е.* държавите-членки от Южна Европа) и замърсяването с нитрати на повърхностните води (критерии A2 и A1 от приложение I на директивата за нитратите); в по-малка степен това беше основано на еутрофикацията (например Швеция и Сена-Нормандия във Франция).

Като цяло, определяните за уязвими на нитрати зони в ЕС 15 се увеличиха от 35,5% от територията в края на 1999 г. на 44% в края на 2003 г. (таблица 1 и карта 14). От 2003 г. насам са определени нови зони в Италия, Испания, Португалия и Обединеното кралство, Северна Ирландия (карта 15). Белгия е създала процедура за увеличаване на своите определени зони, които да включат 42% от територията на Валония и цяла Фландрия.

Независимо от това, въз основа на прегледа на наличната информация за натоварването от азот и по-специално за качеството на водите, във връзка с еутрофикацията и плитките подземни води, все още има пропуски в определянето на уязвимите на нитрати зони. Необходимо е да се работи за преодоляване на тези пропуски.

6. ПРОГРАМИ ЗА ДЕЙСТВИЕ

До края на 2003 г. всички държави-членки, с изключение на Ирландия, бяха създали, макар и с голямо закъснение при някои, една или повече програми за действие на територията си. Ирландия окончателно изготви програмата си през 2006 г.

Държавите-членки предоставиха информация относно новосъздадените програми за действие от 1999 г. насам и относно измененията, въведени в резултат на периодичния преглед, който се изисква от директивата за нитратите.

Директивата за нитратите предвижда възможността да се изготвят и прилагат програми за действие за отделни уязвими на нитрати зони или част от зони. Франция, Португалия, Испания, Италия, Гърция, Обединеното кралство и Белгия използваха тази възможност и в резултат на това около 110 програми за действие бяха въведени до края на 2003 г.

Макар че е постигнат напредък в качеството на програмите за действие, много от тях все още демонстрират определени аспекти на несъответствие.

Някои държави-членки не успяха да наложат съответствие със стандарта за разпръскване на азот от животински тор (от 22.12.2002 г., 170 кг N/ха).

Друга основна мярка, минимален капацитет за съхранение на животински тор, не беше въведена като задължителна в някои програми за действие; в други случаи необходимият капацитет за съхранение е недостатъчен за покриване на периоди, когато разпръскването на животински тор е забранено или невъзможно поради климатичните условия. Изискванията за капацитет за съхранение в програмите за действие варират от 2 до 12 месеца, с големи различия дори в съседни региони със сходни климатични условия. Изследванията (ERM, 2001 г.) предлагат въвеждането на минимални капацитети от 4 месеца (в средиземноморските области) до 9-11 месеца (в северните области).

Балансираното торене е също недостатъчно застъпено в някои програми за действие, така че да се ограничи добавеният с торовете (както животински тор, така и химически торове) общ азот за задоволяване на нуждите на културите, като се вземат предвид количествата, добавени от почвата и другите източници. Подходът, възприет от държавите-членки, варира от балансирана система, която осигурява методология за изчисления за всяка отделна ферма, до определянето на стандарти за разпръскване на общ азот за всяка култура или групи от култури (общ азот или „наличен азот“). В някои случаи обаче предписанията са много общи и не въвеждат задължителни изисквания за фермерите.

Други критични аспекти са:

- недостатъчно времетраене или ограничена приложимост (за специфични торове, култури или видове почви) на мерките за ограничаване на периодите за разпръскване на торовете;
- недостатъчни мерки за разпръскването на торовете в близост до водни басейни (липса на минимално разстояние за разпръскване на торовете или твърде тясна ширина на ненаторените буферни ивици);
- липса или недостатъчни ограничения за разпръскването на торове върху земи със стръмни склонове, макар че те са от съществено значение, за да не се допускат загуби на азот от ерозия, оттичащи се води и подпочвено оттичане;
- никакви ограничения за разпръскване на торове, когато почвените условия са неподходящи (водонаситени, наводнени, покрити със сняг и замръзнали почви).

И въпреки това, независимо от необходимостта от по-нататъшно подобряване, през 2000—2003 г. беше постигнат напредък чрез изготвянето и прилагането на нови програми за действие и подобряването на мерките на съществуващите програми за действие в контекста на периодичното преразглеждане.

Понастоящем се отбелязва напредък и с подобреното качество на мерките. В приложението се прави общ преглед на напредъка, постигнат в последно време, в областта на мерките, включени в програмите за действие.

7. ДЕРОГАЦИИ

Директивата за нитратите предвижда възможността за ползване на дерогация по отношение на максималното количество от 170 кг азот на хектар за година, приложимо за животинския тор, при условие че е доказано, че целите на директивата все пак са постигнати. Дерогациите изискват решение на Комисията, въз основа на положителното становище на Регулаторния комитет за нитратите, който подпомага Комисията при прилагането на директивата. Подходящо определяне на уязвимите на нитрати зони и програми за действие, които изцяло са съобразени с изискванията на директивата за нитратите, са предпоставки за всяка дерогация, а самите дерогации се прилагат само за времетраенето на програмата за действие. Списък на дерогациите, разрешени до декември 2006 г., е даден в приложението.

8. ПРОГНОЗА ЗА КАЧЕСТВОТО НА ВОДИТЕ

Почти всички държави-членки, с изключение на Италия, Португалия и Гърция, представиха поне няколко елемента относно методите на оценка (симулационни модели и анализ на тенденциите) за оценката на тенденциите при селскостопанските натоварвания и/или развитието на качеството на водите.

Само няколко държави-членки обаче предоставиха количествена информация за времевата рамка, през която се прогнозира да се постигне стабилизиране на настоящото ниво на замърсяване или възстановяване на качеството на водите (както по отношение на нитратите, така и на еутрофикацията). Трудността да се правят заключения произтича от многото неясноти по отношение, примерно, на климата и преносните процеси в почвите.

Общото заключение е, че ще са необходими няколко години преди да може да се наблюдават подобрения в качеството на водите в резултат на прилагането на мерките на програмите за действие и изменението на селскостопанските практики (включително намаляване на броя на животните). В малкото случаи, в които е представена времева рамка за възстановяване на качеството на водите (понякога в резултат на симулация за специфични басейни), тя варира от минимум 2-4 години до над 30 години.

9. ПРОЦЕДУРИ ЗА НАРУШЕНИЯ

Понастоящем прилагането на директивата за нитратите е все още непълноценно, което се потвърждава от няколко заведени съдебни процедури за нарушения (7 за 15 държави-членки, таблица 2), основно за недостатъчно определени уязвими на нитрати зони и несъответствие на програмите за действие.

10. ПРИЛАГАНЕ НА ДИРЕКТИВАТА ЗА НИТРАТИТЕ В НОВИТЕ ДЪРЖАВИ-ЧЛЕНКИ (ЕС 10)

Прилагането на директивата за нитратите е в ход в новите държави-членки. В съответствие с ангажиментите, поети в преговорите за присъединяване, новите държави-членки изпълниха задължението си, като осигуриха транспонирането, въведоха мониторингова мрежа за водите и определиха уязвимите на нитрати зони. Вече са създадени програми за действие във всички нови държави-членки. Комисията анализира определените зони и програмите за действие, за да оцени тяхната съгласуваност с директивата за нитратите. Три от десетте нови държави-членки (Малта, Словения и Литва) възприеха „подход за цялата територия“, с което решиха да не определят специфични уязвими на нитрати зони, но да прилагат програма за действие върху цялата територия. Седем държави-членки определиха като уязвими на нитрати зони процент от територията си, вариращ от 2,5% (Полша) до 48% (Унгария).

11. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Третият доклад относно прилагането на директивата за нитратите за периода на отчитане 2000—2003 г., представен от държавите-членки на ЕС 15, показва подобрение в качеството на мониторинга и отчитането.

Що се отнася до качеството на водите, за подземните води, въпреки че общата тенденция е устойчива или възходяща в 64% от обектите, все пак се наблюдава повишаване на замърсяването с нитрати в 36% от обектите, а 17% от обектите демонстрират концентрация на нитрати над 50 мг на литър. В повърхностните води се наблюдават устойчиви или с тенденция към намаляване концентрации на нитрати в 86% от мониторинговите обекти, което потвърждава тенденциите в някои държави-членки, отбелязани в предходния доклад. Независимо от това, ще са нужни допълнителни данни, за да се оцени влиянието на климатичните условия и подобреното пречистване на градските отпадъчни води върху това развитие.

Значителен напредък е постигнат през последните години по отношение както на определянето на уязвимите зони, така и на програмите за действие. Уязвимите зони се увеличиха от 35,5% от територията на ЕС 15 през 1999 г. до 44% през 2003 г., с последващо определяне на уязвими зони. Независимо от това, въз основа на прегледа на наличната информация за натоварването от азот и качеството на водите, Комисията счита, че все още съществуват пропуски при определянето на уязвимите зони, които е необходимо да бъдат запълнени.

Напредъкът в качеството на програмите за действие бе значителен през последните години и това трябва да допринесе за подобряването на качеството на водите през бъдещите периоди на отчитане.

Заключението от цялостния анализ на Комисията е, че понастоящем има значителен напредък при прилагането на директивата за нитратите, но предстои да се свърши още много работа в бъдеще за подобряване на определянето на уязвимите зони и на качеството на програмите за действие, за

да се постигнат напълно целите на директивата по отношение на качеството на водите. Комисията разчита на едно трайно и нарастващо сътрудничество от страна на държавите-членки в тази дейност.